

правоохранительной деятельности: Материалы V международной научно-практической конференции ГУВД Краснодарского края. – Сочи, 2002. – С. 258-261.

The resume: in article existing approaches to conversation carrying out between tests are analyzed at lie detector inspection, and also the technique of its carrying out is directed.

Keywords: the expert lie detector, surveyed, conversation.

Отримано 06.04.2009

УДК 159.9:004.738.5

М.М. Назар

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СПІЛКУВАННЯ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ФОРМУВАННЯ ПЕВНИХ ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇЇ КОРИСТУВАЧІВ

Існує актуальна потреба у тому, щоб закономірності психологічного впливу інтернет-спілкування, яке охоплює все більшу кількість користувачів мережі Інтернет, на своїх учасників були досліджені та описані, що може бути зроблено на основі відповідних досліджень. Метою дослідження виступає виявлення особистісних особливостей, що формуються в процесі та результаті інтернет-спілкування у його учасників. Основним методом дослідження є теоретичний аналіз найбільш сучасних наукових джерел з відповідної тематики. Можна стверджувати, що існує психологічний вплив інтернет-спілкування на формування певних особистісних особливостей користувачів мережі Інтернет. Цей вплив може призводити до формування як позитивних, так і негативних особистісних особливостей.

Ключові слова: інтернет-спілкування, мережа Інтернет, користувачі Інтернету.

Существует актуальная потребность в том, чтобы закономерности психологического влияния интернет-общения, которое охватывает все большее количество пользователей сети

Интернет, на своих участников были исследованы и описаны, что может быть сделано на основе соответствующих исследований. Целью исследования является определение личностных особенностей, которые формируются в процессе и результате интернет-общения у его участников. Основным методом исследования является теоретический анализ наиболее современных научных источников по соответствующей тематике. Можно утверждать, что существует психологическое влияние интернет-общения на формирование определенных личностных особенностей пользователей сети Интернет. Это влияние может приводить к формированию как позитивных, так и негативных личностных особенностей.

Ключевые слова: интернет-общение, сеть Интернет, пользователи Интернета.

Постановка проблеми. Одним з найзначніших факторів розвитку сучасного суспільства, що переходить на нову – інформаційну – стадію свого розвитку, виступає обмін інформацією, що модернізується разом з науковим і культурним поступом людства [7].

Отже, ефективний обмін інформації в мультимедійному просторі є одним з чинників, що спроможні забезпечити інтенсивний розвиток суспільства. Одна з найтипівіших і основних репрезентацій мультимедійного простору – глобальна інформаційна мережа Интернет, що складається з своїх осередків – інтернет-сайтів. Особливого значення набуває спілкування користувачів мережі Интернет один з одним, що здійснюється з використанням комп'ютерних технологій, [13], [2].

Закономірно припустити, що існує психологічний вплив інтернет-спілкування на його учасників, в процесі і результаті якого в них формуються певні особистісні особливості. Це можна пояснити на основі того, що оскільки процес інтернет-спілкування є певною людською діяльністю з власною специфікою, то закономірним і необхідним чином остання впливає на певні особистісні особливості суб'єктів цієї діяльності. Звідси випливає наукова проблема необхідності дослідження специфіки психологічного впливу інтернет-спілкування на її учасників. Все це вказує на актуальність теми дослідження [16].

Дослідження відповідної наукової проблеми дає можливість, по-перше, ґрунтовніше і повніше розробити поняття інтернет-спілкування та психологічного впливу інтернет-спілкування на його учасників; по-друге – більш глибоко і всебічно розробити поняття

формування певних особистісних особливостей (зокрема, таких, що мають цінне педагогічне значення) у процесі та в результаті інтернет-спілкування; по-третє – продовжувати науково-психологічні дослідження, використовуючи для цього сучасні дистантні засоби, що не потребують наочної взаємодії з досліджуваними та використовують для цього електронну інформаційну мережу Інтернет [11].

Практичне значення дослідження полягає у розробці напрямку використання сучасних електронних засобів спілкування у мережі Інтернет у психолого-педагогічних цілях, для науково обґрунтованого позитивного психологічного впливу на аудиторію мережевого простору, зокрема для підвищення ефективності навчання, формування або нейтралізації певних особистісних особливостей, дистанційного психологічного консультування тощо [22], [20].

Аналізуючи останні дослідження і публікації, присвячені проблемі психологічного впливу інтернет-спілкування на формування певних особистісних особливостей користувачів мережі Інтернет, необхідно відзначити, що їх вкрай недостатньо.

Зокрема, в деяких з них звертається увага на те, що, відкриваючи нові можливості, мережеві комунікації породжують і нові проблеми, примушують замислитися над раніше очевидним, ініціюють переоцінку цінностей, зокрема відносно міжособистісного сприйняття і розуміння, які в психології прийнято іменувати соціальною перцепцією. Інтернет-спілкування стимулює розвиток комунікативної мотивації, а також певним чином змінює сприйняття інших учасників спілкування взагалі [9], [23].

В іншому дослідженні підкреслюється, що відчуження людини від людини стає практично нормою сьогоденного життя, у зв'язку з розвитком нових дистанційних форм електронних засобів зв'язку, що все частіше переводять реальне спілкування між людьми у віртуальне. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що, з одного боку, інтернет-технології сприяють розвитку відчуженості між людьми та самотності, а з іншого боку, вони є оперативним способом пошуку інформації, встановлення контактів, розвитку комунікативної мотивації і тому широко використовуються людьми, що страждають від самоти, для спілкування. Також інтернет-спілкування викликає певні особистісні зміни [14].

На думку деяких авторів, дані психологічних досліджень спілкування в мережі Інтернет дозволяють розглядати Інтернет як

середовище швидше соціальне, ніж безособово-інформаційне. Особливості інтернет-спілкування (невизначеність, анонімність, безпека, невидимість суб'єкта, значна різноманітність середовищ спілкування та діяльності) впливають на формування певних особистісних особливостей його користувачів, дозволяють говорити про Інтернет як про середовище, в якому поведінка визначається більшою мірою особистісними, ніж ситуаційними змінними [5].

В іншому дослідженні здійснюється виявлення зв'язку між інтроверсією, комунікативною установкою та тенденцією до інтернет-залежності, зокрема надмірного інтернет-спілкування. Особливості протікання комунікативних процесів у мережі Інтернет, продуктом яких є інтернет-залежність, взаємопов'язані з певними особистісними особливостями користувачів: інтроверсією та негативною комунікативною установкою [8].

Аналізуючи особистісні особливості інтернет-спілкування, відзначається, що в умовах комунікативно-безконтактного спілкування відсутнє відчуття тіла як такого, переважає стан «розчиненої тілесності», тому може формуватися спотворене сприйняття власного фізичного тіла [4].

Деякі автори особливо підкреслюють, що мережеве спілкування необхідно розглядати саме в контексті поведінки в кіберпросторі загалом, яка здійснює певний вплив на особистість людини, формує чи пригнічує ті або інші особистісні особливості [15], [21].

Досліджуючи особистісні особливості, що виникають у користувачів мережі Інтернет, зокрема у процесі інтернет-спілкування, звертається увага на наступні з них (як позитивні, так і негативні): завзятість, наполегливість у досягненні мети, незалежність мислення і поведінки, схильність до прийняття рішень на підставі самостійно вироблених критеріїв, зневага соціальними нормами, достатньо високий інтелект, схильність до творчої діяльності, перевага процесу роботи над отриманням результату, а також інтровертованість, занурення у власні переживання, холодність і неемоційність у спілкуванні, недолік емпатії, схильність до конфліктів, егоцентризм, недолік відповідальності [4], [19].

Психологічні наслідки застосування інтернет-спілкування носять амбівалентний характер: з одного боку, є позитивні впливи на його учасників – розширюється сфера контактів, активне спілкування з багатьма людьми дозволяє швидко знаходити потрібну інформацію з питань, що цікавлять, знайомитися з

різними точками зору, стимулює творчий потенціал, власну активність, сприяє зміні авторитарного стилю спілкування на демократичний (такий, що орієнтований на навчання, знайомство з різними точками зору, формування власної думки тощо), на тлі зростаючої ізоляції та низької комунікабельності мешканців сучасних мегаполісів інформаційні технології дозволяють легко встановлювати контакти і розвивати спілкування, у спілкуванні через комп'ютерну віртуальну реальність відсутній тиск стереотипів сприйняття того або іншого діалогу, що складаються в близькому соціальному оточенні. З іншого боку, існують негативні впливи на учасників інтернет-спілкування – при взаємодії людини з інформаційними технологіями відбувається опосередкування діяльності новими знаковими системами і засобами, при яких спостерігається зміна самої особистості в новому знаковому середовищі, що може призводити до зміни її мотиваційно-особистісної сфери і виявлятися у надмірній захопленості інформаційними технологіями, втраті цікавості до звичайного спілкування з близьким соціальним оточенням, формуванні комп'ютерної залежності тощо [4], [1].

Інтернет-спілкування здатне призводити до зменшення значущості навичок соціальної взаємодії у порівнянні з однолітками, до меншої обізнаності у всіх тонкощах людських взаємин, до збільшення схильності оцінювати все, що відбувається, логічно, раціонально, з допомогою мисленневих операцій. Надаючи розвиваючої дії на інтелектуальні здібності, здатності до діяльності, інтернет-спілкування може пригнічувати сферу міжособистісної взаємодії, обмежуючи реальні соціальні контакти, призводити до спрощення системи відносин «людина – людина» у користувачів мережі Інтернет, особливо у підлітків і молоді, включених в комп'ютеризовану діяльність [12], [10], [17].

Отже, увиразнюючи невирішені раніше частини загальної проблеми особистісних особливостей інтернет-спілкування, потрібно відзначити формування певних особистісних особливостей у процесі та в результаті інтернет-спілкування як наслідок психологічного впливу інтернет-спілкування на його учасників [18].

Мета дослідження – виявлення особистісних особливостей, що формуються в процесі та результаті інтернет-спілкування у його учасників.

Завданнями дослідження є: 1) визначення поняття інтернет-спілкування; 2) визначення механізмів психологічного впливу інтернет-спілкування на формування певних особистісних

особливостей користувачів мережі Інтернет; 3) визначення особистісних особливостей, що можуть формуватися у користувачів мережі Інтернет під впливом інтернет-спілкування.

Результати теоретичного аналізу проблеми. В результаті теоретичного аналізу проблеми було зроблено висновок, що інтернет-спілкування – це спілкування, що здійснюється з допомогою можливостей і технологій мережі Інтернет. Мережу Інтернет можна розглядати як середовище швидше соціально-особистісне, ніж безособово-інформаційне, що створює необхідний контекст для розвитку інтернет-спілкування. Підкреслюється особлива важливість і значна роль мережі Інтернет у здійсненні спілкування, що володіє своєю специфікою та закономірно здійснює певний психологічний і педагогічний вплив на особистість його учасників [6], [3].

У «реальній» соціальній взаємодії людина більш обмежена у можливостях управління інформацією про себе рамками статі, зовнішності, ознак соціального статусу, професії, національності, віку, що реально сприймаються співбесідником і що практично відсутнє в інтернет-спілкуванні. Нова комунікаційна форма – комп'ютерно-опосередковане спілкування – починає активно використовуватися різними інтернет-спільнотами та окремими користувачами мережі Інтернет [21].

Механізм психологічного впливу інтернет-спілкування на своїх учасників пов'язаний із його застосуванням як певної діяльності у кіберпросторі, що може здійснювати вплив на інші види діяльності, на певні особистісні особливості людини або навіть на всю особистість в цілому. Загалом, інформаційні технології віртуальної реальності розглядаються як один з прикладів психологічних знарядь, оволодіння якими здійснює вплив на формування і функціонування вищих психічних функцій [4].

Інтернет-спілкування може формувати як позитивні особистісні особливості (наполегливість у досягненні мети, незалежність мислення і поведінки, схильність до прийняття рішень на підставі самостійно вироблених критеріїв, тенденція до стимулювання інтелектуального розвитку та розвитку творчого потенціалу, схильність до творчої діяльності, розширення сфери контактів, формування демократичного стилю спілкування, звільнення від стереотипів сприйняття співбесідників тощо), так і негативні (надмірна захопленість інформаційними технологіями, втрата цікавості до звичайного спілкування з близьким соціальним оточенням, формування комп'ютерної залежності, занурення у

власні переживання, холодність і неемоційність у спілкуванні, недолік емпатії, схильність до конфліктів, егоцентризм, недолік відповідальності тощо) [4], [18].

Висновки. Можна стверджувати, що існує психологічний вплив інтернет-спілкування на формування певних особистісних особливостей користувачів мережі Інтернет. Цей вплив може носити як позитивний, так і негативний характер. Відповідна проблема потребує своєї подальшої ґрунтовної розробки.

Інтернет-спілкування має важливе психолого-педагогічне значення, що пов'язано, по-перше, з можливостями самої мережі Інтернет швидко, легко і економічно відправляти та одержувати величезні масиви різних даних, по-друге – з можливостями психологічного впливу інтернет-спілкування на його учасників взагалі, по-третє – з цілеспрямованим навчальним впливом її учасників один на одного (наприклад, педагога на учнів). Безсумнівно, інтернет-спілкування відкриває нові горизонти в області навчання та освіти, адаптуючи відповідні процеси під умови інформаційної стадії розвитку суспільства.

Дослідження психологічного впливу інтернет-спілкування на формування певних особистісних особливостей користувачів мережі Інтернет має бути продовжено. До перспективних напрямків подальших досліджень відносяться аналіз психологічного впливу на учасників інтернет-спілкування різних його форм, таких як інтернет-форуми, чати, «гістьові книги», інтернет-комунікатори, електронна пошта тощо, а також різних її стратегій, зокрема маргінальних («спам», «флуд», «флейм», «тролінг»). Особливу увагу потрібно звернути на особливості психологічного впливу інтернет-спілкування на представників різних вікових груп.

Список використаних джерел

1. Амерханова Э. Р. Плюсы и минусы общения в интернет-пространстве как агента социализации детей и ресоциализации взрослых / Амерханова Э. Р. // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: современное состояние, проблемы, перспективы развития: Междунар. интернет-конф., 15 янв. – 29 марта 2002 г.: Материалы конф. – М. : Ин-т «Откр. об-во» : Логос, 2003. – С. 96-99.
2. Афанасьев К. Виртуальная реальность / Афанасьев К. // Hardware. – 1998. – № 12. – С. 41-46.
3. Блохина Е. Исследование специфики межличностного общения с виртуальным собеседником [Электронный ресурс] / Блохина Е. – М. : МГУ, 2000. – Режим доступа до статті :

<http://flogiston.ru/articles/netpsy/blohina>.

4. Гладко М. А. Психологические аспекты компьютерного обучения [Электронный ресурс] / Гладко М. А. // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: современное состояние, проблемы, перспективы развития: Междунар. интернет-конф., 15 янв. – 29 марта 2002 г.: Материалы конф. - М. : Ин-т «Откр. об-во» : Логос, 2003. – Режим доступа до допов.: http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=2249&PHPSESSID=af8f55d8f66a2d708d22ed0c894f0bfa.

5. Жичкина А. Е. Взаимосвязь идентичности и поведения в Интернете пользователей юношеского возраста: Автореф. дис. на соискание уч. степени канд. псих. наук: спец. 19.00.05 «Социальная психология» / Анастасия Евгеньевна Жичкина. - М., 2001. – 22 с.

6. Жичкина А. Е. Социально-психологические аспекты общения в Интернете [Электронный ресурс] / Анастасия Евгеньевна Жичкина. – М.: МГУ, 2002. – Режим доступа до статті: http://www.library.by/portalus/modules/psychology/readme.php?subaction=showfull&id=1106588392&archive=&start_from=&ucat=15&category=15

7. Иванов Д. В. Виртуализация общества / Иванов Д. В. – СПб. : Петербургское Востоковедение, 2000. – 96 с.

8. Кленова Ю. Экспериментальное исследование взаимосвязи интроверсии и коммуникативной установки с Интернет-зависимостью [Электронный ресурс] / Юлия Кленова. – М.: МГУ, 2002. – Режим доступа до статті : http://flogiston.ru/articles/netpsy/ia_klenova.

9. Концевой М.П. Социальная перцепция в контексте информатизации гуманитарного образования [Электронный ресурс] / Концевой М. П. // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: Современное состояние, проблемы, перспективы развития: Междунар. интернет-конф., 15 янв. – 29 марта 2002 г.: Материалы конф. - М. : Ин-т «Откр. об-во» : Логос, 2003. - Режим доступа до допов. : http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=2158&PHPSESSID=6d9c2518bb0ff6fea204cb82c8aa029a.

10. Кречетников К. Г. Влияние информационных технологий на интеллектуальную деятельность обучающихся [Электронный ресурс] / Кречетников К. Г. // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: Современное состояние, проблемы, перспективы развития: Междунар. интернет-конф., 15 янв. – 29 марта 2002 г.: Материалы

конф. - М. : Ин-т «Откр. об-во» : Логос, 2003. - Режим доступа до допов. : http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=168&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb.

11. Кречетников К. Г. Тенденции развития образования в современном информационном обществе [Электронный ресурс] / Кречетников К. Г. // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: Современное состояние, проблемы, перспективы развития: Междунар. интернет-конф., 15 янв. – 29 марта 2002 г.: Материалы конф. - М. : Ин-т «Откр. об-во» : Логос, 2003. - Режим доступа до допов. : http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=59&PHPSESSID=5bc709800160e910b3b173fb2c664775.

12. Кузьмина К. Е. Влияние компьютеризированной деятельности на межличностные отношения в юношеском возрасте [Электронный ресурс] / Кузьмина К. Е. – Смоленск : СмолГУ, 2003. – Режим доступа до статті : http://www.library.by/portalus/modules/psychology/readme.php?subaction=showfull&id=1106588522&archive=&start_from=&ucat=15&category=15.

13. Лежепеков Н. Интернет: проблемы, функции и перспективы развития [Электронный ресурс] / Николай Лежепеков. - Орлов : ОГУ, 2003. – Режим доступа до статті : <http://webnick.narod.ru/internet/index.html>.

14. Львова А. И. Интернет-тренинг как новая возможность групповой психологической работы [Электронный ресурс] / Львова А. И., Рязанцева И. А. – М.: МГУ, 2004. – Режим доступа до статті : http://flogiston.ru/articles/netpsy/inet_training.

15. Мелюхин И. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития / Мелюхин И. – М.: МГУ, 1999. – 208 с. (Серия «21 век: информация и общество»).

16. Мунтян П. Влияние сети Интернет на развитие человека как психологическая проблема [Электронный ресурс] / Павел Мунтян. - М.: МГУ, 2004. – Режим доступа до статті : http://www.library.by/portalus/modules/psychology/readme.php?subaction=showfull&id=1106588195&archive=&start_from=&ucat=15&category=15

17. Мышенкова Е. С. Успешность общения, опосредованного глобальной компьютерной сетью Интернет [Электронный ресурс] / Мышенкова Е. С. – Минск : БГУ, 2001. – Режим доступа до статті : http://www.library.by/portalus/modules/psychology/readme.php?subaction=showfull&id=1106588224&archive=&start_from=&ucat=15&category=15.

18. Смыслова О. В. Психологические последствия применения информационных технологий [Электронный ресурс] / Смыслова О. В. – М.: МГУ, 1998. – Режим доступа до статті : <http://flogiston.ru/articles/netpsy/hackers>.

19. Смыслова О. В. Эмпирическое исследование психологических последствий применения информационных технологий [Электронный ресурс] / Смыслова О. В. – М.: МГУ, 1998. – Режим доступа до статті : <http://flogiston.ru/articles/netpsy/hackers2>.

20. Тарасов В. Системный подход к описанию и управлению взаимодействиями человека с виртуальной средой // Технологии виртуальной реальности: Междунар. науч. конф., 25-30 июня 1995 г. : Тезисы докл. – М. : ГосНИИАС, 1995. – С. 24.

21. Шевченко И. С. Факторы динамичности самопрезентаций в Интернет-общении [Электронный ресурс] / Шевченко И. С. // Новые инфокоммуникационные технологии в социально-гуманитарных науках и образовании: Современное состояние, проблемы, перспективы развития : Междунар. интернет-конф., 15 янв. – 29 марта 2002 г. : Материалы конф. – М. : Ин-т «Откр. об-во» : Логос, 2003. – Режим доступа до допов.: http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=66.

22. Gackenbach J. Psychology and the Internet: Intrapersonal, Interpersonal, and Transpersonal Implications. - [2nd ed.]. - San Diego : Academic Press, 2006. - 392 p.

23. Lea M., Williams K.D., Spears R. A Social Psychology of the Internet. - London : Sage Publications Ltd., 2007. - 224 p.

There is an actual requirement in that conformities to law of psychological influence of internet-communication, which engulfs greater totally of users of network the Internet, on the participants were investigational and described, that can be done on the basis of the proper researches. The exposure of personality features which are formed in a process and result of internet-communication for his participants comes forward a research purpose. The basic method of research is a theoretical analysis of the most modern scientific sources on the proper subject. It is possible to assert that exists psychological influence of internet-communication on forming of certain personality features of users of network the Internet. This influence can result in forming of both positive and negative personality features.

Key words: internet-communication, the Internet, users of the Internet.

Отримано 06.04.2009